

UNIwersytet
Warszawski

Wydział Prawa i Administracji

WYDZIAŁ PRAWA
I ADMINISTRACJI

Warszawa, dnia 20 września 2026 r.

dr hab. Bogusław Lackoroński
Katedra Prawa Cywilnego
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Warszawski

Recenzja

rozprawy doktorskiej Pani mgr Marii Maszczyk-Andury pt.: „Zasiedzenie służebności przesyłowych jako metoda zarządzania majątkiem przedsiębiorcy przesyłowego”
przygotowanej pod kierunkiem promotora – prof. dra hab. Jacka Góreckiego

Podstawa prawna sporządzenia recenzji

Recenzja została sporządzona w związku z powołaniem przez Radę Naukową Instytutu Nauk Prawnych Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach uchwałą nr 58/2026 z dnia 23.6.2026 r. do pełnienia funkcji recenzenta w przewodzie doktorskim Pani mgr Marii Maszczyk-Andury w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne.

Zgodnie z art. 187 ust. 1-3 w związku z art. 190 ust. 3 ustawy z dnia 20.7.2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Dz. U. z 2024 r., poz. 1571 (dalej: „Ustawa”), recenzent ocenia, czy **rozprawa doktorska stanowi** oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, **wyказuje** ogólną wiedzę teoretyczną kandydata (doktoranta) **w dyscyplinie nauki prawne** oraz **wyказuje** jego umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Kryteria, z punktu widzenia których recenzent ocenia rozprawę doktorską przedstawioną przez Panią mgr Marię Maszczyk-Andurę, są spełnione, **jeśli stanowi ona oryginalne** rozwiązanie problemu naukowego (wynikającego z tezy głównej lub tez szczegółowych), **dowodzi ogólnej** wiedzy teoretycznej doktorantki **w dyscyplinie nauki prawne** oraz jej **umiejętności samodzielnego** prowadzenia pracy naukowej. Ocena rozprawy doktorskiej z punktu widzenia tych kryteriów stanowi zasadniczy cel niniejszej recenzji.

Przedmiot recenzji

Przedmiotem recenzji jest rozprawa doktorska przedłożona przez Panią mgr Marię Maszczyk-Andurę pt. „Zasiedzenie służebności przesyłowych jako metoda zarządzania majątkiem przedsiębiorcy przesyłowego” składająca się z 348 ponumerowanych stron, w tym spisu treści, wykazu skrótów oraz bibliografii obejmującej: wykaz literatury, wykaz źródeł prawa oraz wykaz orzecznictwa wykorzystywanego w recenzowanej rozprawie. Do recenzowanej

rozprawy załączono sześć dokumentów zawierających założenia wdrożenia wyników badań przeprowadzonych przez Autorkę.

Charakter i cel rozprawy doktorskiej

Celem Autorki było przygotowanie rozprawy doktorskiej o charakterze wdrożeniowym. Zdeteterminowało to strukturę recenzowanej rozprawy. Składa się ona z części teoretycznej oraz części wdrożeniowej zawierającej syntetyczną prezentację i analizę skategoryzowanych stanów faktycznych związanych z uzyskiwaniem przez przedsiębiorców przesyłowych tytułów prawnych do korzystania z cudzych nieruchomości w zakresie niezbędnym do prowadzenia ich działalności gospodarczej.

Zasadniczym celem Autorki było wykazanie, jak w obliczu wywodzonych, często masowo, roszczeń właścicieli nieruchomości, na których znajdują się urządzenia przesyłowe, przedsiębiorca przesyłowy, wykorzystując przepisy prawa oraz dorobek naukowy i orzecznictwo dotyczący ograniczonych praw rzeczowych, może uzyskiwać tytuły prawne dla eksploatacji swych urządzeń przesyłowych już posadowionych na cudzych gruntach. Autorka prezentuje również możliwości uzyskania wymiernych korzyści prawnych oraz ekonomicznych wskutek podnoszenia przez przedsiębiorcę przesyłowego w toku postępowań sądowych, wszczynanych przez właścicieli gruntów, właściwie udowodnionego zarzutu nabycia służebności przesyłowej w drodze zasiedzenia (s. 10, 17 i 25 recenzowanej rozprawy).

W części teoretycznej Autorka prezentuje zagadnienia prawne związane ze stosowaniem przepisów o nabyciu w drodze zasiedzenia służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu oraz służebności przesyłu w postępowaniach między przedsiębiorcami przesyłowymi i właścicielami nieruchomości, na których zostały umieszczone urządzenia przesyłowe. Przeprowadzona przez Autorkę analiza skuteczności podnoszonego w postępowaniu sądowym zarzutu zasiedzenia stała się punktem wyjścia do opracowania założeń systemu informatycznego dla ewidencjonowania w szczególności orzeczeń sądowych, w których uwzględniono skutki nabycia służebności przez zasiedzenie albo jako podstawę do oddalenia żądań właścicieli nieruchomości, albo jako podstawę do uwzględnienia żądań przedsiębiorców przesyłowych. System ten stanowi rezultat wdrożenia założeń opracowanych przez Autorkę.

Autorka sformułowała kilka hipotez szczegółowych:

1. podniesienie w sposób skuteczny przez przedsiębiorcę przesyłowego w postępowaniu sądowym wywołanym roszczeniami właściciela gruntu, na którym znajdują się urządzenia przesyłowe przedsiębiorcy, zarzutu zasiedzenia służebności przesyłowej umożliwia uregulowanie sytuacji prawnej urządzeń przesyłowych posadowionych na

cudzych gruntach poprzez uzyskanie, w następnym postępowaniu sądowym z wniosku przedsiębiorcy przesyłowego, orzeczenia sądowego potwierdzającego nabycie w drodze zasiedzenia służebności przesyłowych;

2. systemowe regulowanie stanów prawnych dla urządzeń przesyłowych posadowionych w przeszłości na cudzych nieruchomościach, bez tytułu prawnego, przez przedsiębiorcę przesyłowego może nastąpić z wykorzystaniem zarzutu nabycia w drodze zasiedzenia służebności przesyłu lub służebności gruntowej odpowiadającej służebności przesyłu;
3. wykorzystanie zasiedzenia służebności przesyłu oraz zarzutu procesowego nabycia w drodze zasiedzenia służebności przesyłu odpowiadającej służebności gruntowej w postępowaniach sądowych prowadzonych z udziałem przedsiębiorcy przesyłowego powoduje istotne oszczędności dla przedsiębiorcy przesyłowego i jest racjonalne ekonomicznie.

Autorka w kilku miejscach recenzowanej rozprawy wyraźnie wskazuje, że inspiracją do zajęcia się tytułowym tematem były jej bezpośrednie doświadczenia zdobyte przy świadczeniu pomocy prawnej dla przedsiębiorcy energetycznego. W naukach prawnych, a zwłaszcza w nauce prawa prywatnego, na docenienie zasługuje zakorzenienie rozważań w praktyce, która pozwala zaobserwować w jakim zakresie prawo oddziałuje na rzeczywistość i kształtuje ją zgodnie z zamierzeniami ustawodawcy, a w jakim zakresie jest dysfunkcyjne. Rzeczywiste zjawiska społeczne lub gospodarcze są bardzo cennym źródłem inspiracji oraz bodźcem do tworzenia nowych konstrukcji prawnych lub opracowywania twórczego, czasem nawet atypowego zastosowania klasycznych rozwiązań prawnych. Rolą przedstawicieli nauk prawnych jest krytyczna analiza nie tylko stanu prawnego, lecz również zjawisk zachodzących w sferze stosowania prawa z punktu widzenia ich zgodności z prawem oraz umocowania w świetle aktualnie obowiązujących przepisów. Zwłaszcza w odniesieniu do dłuższych wypowiedzi przedstawicieli nauk prawnych wymaga się, aby zawarte w nich rozważania cechował obiektywizm wyrażający się co najmniej we wszechstronnym rozważeniu argumentów przemawiających zarówno za, jak i przeciw przyjmowanym koncepcjom interpretacyjnym.

Autorka *expressis verbis* pisze, że oceny stanów prawnych i faktycznych związanych ze służebnością przesyłu dokonywała z punktu widzenia potrzeb przedsiębiorcy przesyłowego. Prowadzenie analizy zagadnień prawnych z punktu widzenia jednej z kategorii uczestników obrotu cywilnoprawnego nie jest niczym negatywnym ani niespotykanym. Jeśli jednak za przyjmowaną interpretacją przemawiać ma przede wszystkim interes ekonomiczny przedsiębiorcy przesyłowego (s. 20. i 203. recenzowanej rozprawy) oraz budzące zastrzeżenia argumenty prawne, to przyjmowane w ten sposób wnioski mogą budzić wątpliwości (s. 125. oraz 126.-127. oraz s. 197.-201. recenzowanej rozprawy) zwłaszcza, gdy odbywa się to kosztem

interesów właścicieli nieruchomości obciążonych. Należy podkreślić, że w odniesieniu do podstaw i sposobu nabycia tytułu do korzystania przez przedsiębiorców przesyłowych z nieruchomości mamy do czynienia z mnogością koncepcji prawnych zarówno w doktrynie, jak i w orzecznictwie ze względu na trafnie wielokrotnie odnotowywany przez Autorkę brak właściwej regulacji intertemporalnej. Z tego powodu spektrum możliwych do przyjęcia poglądów w ramach swobody dyskusji akademickiej jest szerokie. Należy jednak podkreślić, że w kwestiach szczegółowych, niewiążących się bezpośrednio z uzyskiwaniem przez przedsiębiorców przesyłowych tytułów do korzystania z cudzych nieruchomości, takich jak na przykład wpływ nabycia służebności przez zasiedzenie na roszczenia uzupełniające, nie powinno się przyjmować jako wiodącej perspektywy interesu ekonomicznego jednej ze stron, ani przedsiębiorców przesyłowych, ani właścicieli nieruchomości służebnych, lecz uwzględniać przede wszystkim to, co wynika z regulacji prawnych wprost odnoszących się do tych roszczeń. Istniejące w doktrynie i orzecznictwie rozbieżności oraz przyjmowane odstępstwa w szczególności od ogólnych zasad prawa rzeczowego z uwagi na dążenie do stworzenia trwałego tytułu prawnego dla przedsiębiorców przesyłowych do korzystania z cudzych nieruchomości nie uzasadniają przyjmowania poglądów wbrew wyraźnym regulacjom prawnym.

Recenzowana rozprawa ma charakter nie tylko wdrożeniowy, lecz również empiryczny w tym sensie, że na potrzeby jej przygotowania Autorka przeprowadziła badania spraw zakończonych prawomocnie w latach 2010-2023 z udziałem Tauron Dystrybucja S.A. z siedzibą w Krakowie (Oddział w Bielsku Białej). Poddane analizie w recenzowanej rozprawie dane są niezwykle interesujące, ponieważ pozwalają ustalić liczbę spraw zakończonych prawomocnie w latach 2010-2023 z udziałem Tauron Dystrybucja S.A. z siedzibą w Krakowie (Oddział w Bielsku Białej), dynamikę jej zmian w poszczególnych latach oraz ekonomiczne skutki przyjmowanych rozwiązań interpretacyjnych. W rozprawach doktorskich z zakresu nauk prawnych niezbyt często spotyka się rozważania obejmujące analizy danych empirycznych. Stąd należy szczególnie docenić te elementy pracy, w których Autorka przeprowadziła analizę danych empirycznych i uwzględniła je w rozważaniach i wnioskach formalno-dogmatycznych. Dane empiryczne są prezentowane w tabelarycznych zestawieniach. Wydaje się jednak, że byłyby one znacznie bardziej czytelne, gdyby zostały zaprezentowane graficznie na odpowiednich wykresach pozwalających na łatwą identyfikację trendów i ich zaburzeń.

Sposób sformułowania i liczba hipotez recenzowanej rozprawy są charakterystyczne dla prac wdrożeniowych obejmujących istotny komponent empiryczny. W rozprawie doktorskiej nie musi być ich wiele. Nie liczba, lecz ich doniosłość mają przesądzające znaczenie. Generalne hipotezy rozprawy doktorskiej nie muszą być podzielone na bardziej szczegółowe, wyznaczające zakres i kolejność rozważań zawartych w poszczególnych częściach pracy. Cele

i hipotezy badawcze w recenzowanej rozprawy oscylują wokół możliwości nabycia przez przedsiębiorcę przesyłowego w wyniku zasiedzenia tytułu do korzystania z cudzej nieruchomości oraz oceny prezentowanych koncepcji interpretacyjnych z punktu widzenia interesów przedsiębiorców przesyłowych, a w szczególności z punktu widzenia metod i zasad zarządzania majątkiem przedsiębiorców przesyłowych. Zestawienie wyników tych analiz i ich synteza może stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego.

Wybór tematu rozprawy doktorskiej

Wybór tematu recenzowanej rozprawy należy przyjąć z uznaniem. Dotyczy ona jednego z bardziej spornych w ostatnich dwóch dekadach zagadnień z zakresu prawa rzeczowego: nabywania służebności gruntowych o treści odpowiadającej służebności przesyłu i nabywania służebności przesyłu przez zasiedzenie z uwzględnieniem okresu posiadania służebności poprzedzającego wejście w życie przepisów o służebności przesyłu, to jest przed 3.8.2008 r.

W stanie prawnym poprzedzającym wprowadzenie wyraźnej regulacji służebności przesyłu Sąd Najwyższy w uchwale z 17.1.2003 r. (III CZP 79/02, Legalis), odwołując się do swojego orzecznictwa dopuszczającego stosowanie art. 33 dekretu z 11.10.1946 r. Prawo rzeczowe oraz art. 145 k.c. jako podstaw do ustanowienia służebności mającej na celu zapewnienie nieruchomości dostępu do sieci energetycznej, w tym do umieszczenia na nieruchomości służebnej urządzeń koniecznych do przeprowadzenia linii energetycznej do nieruchomości władnącej (post. SN z 31.12.1962 r., II CR 1006/62, OSPIKA 1964, Nr 5, poz. 91; uchw. SN z 30.8.1991 r., III CZP 73/91, OSNC 1992, Nr 4, poz. 53) oraz instalacji wodociągowych (uchw. SN z 3.6.1965 r., III CO 34/65, OSNC 1966, Nr 7-8, poz. 109), stwierdził, że nie wyklucza możliwości osiągnięcia przez strony umowy o ustanowienie służebności gruntowej celu określonego w art. 285 § 2 k.c. sama przez się okoliczność, że nieruchomość władnąca wchodzi w skład przedsiębiorstwa energetycznego. Uznano, że skoro przedsiębiorstwo stanowi zorganizowany zespół składników, to zwiększenie jego użyteczności jako całości pośrednio obejmuje również wszystkie jego składniki, nie wyłączając nieruchomości wchodzących w skład przedsiębiorstwa.

Początkowo Sąd Najwyższy uznawał, że dopuszczalność ustanowienia służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu jest możliwa, ponieważ zwiększa ona użyteczność wchodzącej w skład przedsiębiorstwa nieruchomości połączonej z cudzymi gruntami obciążanymi za pomocą urządzeń przesyłowych. W uchw. SN z 7.10.2008 r. (III CZP 89/08, Legalis) uznano jednak że ustanowienie służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu następuje na rzecz przedsiębiorcy, a nie na rzecz właściciela nieruchomości władnącej. W konsekwencji uznano, że oznaczenie nieruchomości władnącej jest niepotrzebne dla ustanowienia służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu. Tym samym nastąpiło dalekie odejście od przewidywanej w przepisach prawa

konstrukcji służebności gruntowej na rzecz konstrukcji prawnej, która nie jest związana z nieruchomością władnącą.

Zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego służebność gruntowa o treści odpowiadającej służebności przesyłu, polegająca na korzystaniu z trwałego i widocznego urządzenia, może powstać w wyniku zasiedzenia na podstawie art. 292 w zw. z art. 305⁴ k.c., o ile czas posiadania służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu upłynął przed 3.8.2008 r.

Kwestia możliwości nabycia przez zasiedzenie służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu może stać się na nowo przedmiotem rozbieżnych rozstrzygnięć Sądu Najwyższego. Pogląd, kwestionujący taką możliwość, wyrażony w post. SN z 24.2.2023 r., III CZP 108/22, Legalis, wydaje się na razie odosobniony wobec licznych orzeczeń dopuszczających taką możliwość: post. SN z 7.3.2023 r., II CSKP 604/22, Legalis; post. SN z 23.11.2022 r., I CSK 6519/22, Legalis; post. SN z 31.8.2022 r., I CSK 1949/22, Legalis; post. SN z 5.11.2021 r., II CSKP 118/21, Legalis. Nie wiadomo jednak, czy i jaki wpływ na orzecznictwo Sądu Najwyższego w tych kwestiach będzie mieć wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 2.12.2025 r., P 10/16. W wyroku tym uznano, że „art. 292 w związku z art. 285 § 1 i 2 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2025 r. poz. 1071, ze zm.), rozumiane w ten sposób, że umożliwiają nabycie przez przedsiębiorcę przesyłowego lub Skarb Państwa, przed wejściem w życie art. 305¹-305⁴ ustawy – Kodeks cywilny, w drodze zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej treścią służebności przesyłu, są niezgodne z art. 21 ust. 1, art. 64 ust. 2 i 3 w związku z art. 31 ust. 3 oraz art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej”. Należy podkreślić, że wyrok ten został wydany w następstwie pytań prawnych zadanych przez sąd powszechny. Świadczy to o tym, że recenzowana rozprawa dotyczy nie tylko zagadnień spornych, lecz również nadal – mimo upływu wielu lat – aktualnych.

Struktura i zakres analizy zawartej w rozprawie doktorskiej

Recenzowana rozprawa składa się ze wstępu, dziewięciu rozdziałów merytorycznych i zakończenia. Obejmuje ona również niezbędne części techniczno-redakcyjne w postaci spisu treści, wykazu skrótów oraz bibliografii (wykazu literatury, źródeł prawa i orzecznictwa).

Struktura recenzowanej rozprawy jest podporządkowana hipotezie głównej i hipotezom szczegółowym. Istotną zaletą struktury recenzowanej rozprawy są cząstkowe podsumowania rozważań zawartych w poszczególnych rozdziałach. Ułatwia to lekturę recenzowanej rozprawy, a zwłaszcza ustalenie jakie jest stanowisko Autorki w kwestiach rozważanych w poszczególnych rozdziałach, które są następnie punktem wyjścia lub podstawą dalszych rozważań.

Tytuły poszczególnych rozdziałów i podrozdziałów są komunikatywne i adekwatne do ich treści.

Zakres analizy zawartej w rozprawie doktorskiej jest zdeterminowany jej tematem. Poruszane w niej zagadnienia pozostają z nim w związku. Z uwagi na to, że tytułowe zagadnienie dotyczy relacji pomiędzy ochroną własności nieruchomości i oczekiwaniem ochrony interesów przedsiębiorców przesyłowych będących pochodną długotrwałych stanów faktycznych niezgodnych ze stanem prawnym w braku wyraźnych rozstrzygnięć ustawodawcy, w strukturze rozprawy powinien się znaleźć rozdział poświęcony perspektywie konstytucyjnej, a zwłaszcza ochronie własności i innych praw majątkowych (art. 21 ust. 1 i art. 64 ust. 1-3 Konstytucji RP). Analiza tytułowego zagadnienia w świetle powołanych przepisów Konstytucji RP oraz wypracowanego na ich tle orzecznictwa TK mogłaby się przyczynić do zrównoważonej delimitacji zakresu i intensywności ochrony interesów właścicieli nieruchomości oraz przedsiębiorców przesyłowych. Mogłoby to przyczynić się do zniwelowania wyraźnie widocznej w świetle wyводу zawartego w recenzowanej rozprawie nadmiernej przychylności dla interesów jednej ze stron stosunków, które powstały w wyniku umieszczenia urządzeń przesyłowych na cudzym gruncie.

Wywód recenzowanej rozprawy jest skonstruowany w myśl koncepcji „od ogółu do szczegółu”. Rozpoczyna się on od prezentacji zasiedzenia jako sposobu nabywania praw oraz konstrukcji służebności w różnych jej odmianach. Następnie Autorka przechodzi do prezentacji problematyki nabycia służebności przesyłu przez zasiedzenie zarówno z perspektywy prawa materialnego, jak i procesowego. Rozdział rozprawy poprzedzający zakończenie zawiera analizę danych empirycznych zebranych w wyniku przeprowadzonych przez Autorkę badań.

Konkludując ten fragment oceny, należy stwierdzić, że zakres analizowanych zagadnień, z istotnym zastrzeżeniem wynikającym z braku rozważań dotyczących perspektywy konstytucyjnej, ich kolejność oraz merytoryczne powiązania pozwalają na wysoką ocenę kompozycyjnej strony recenzowanej rozprawy. Jej lektura prowadzi do wniosku, że poszczególne części tworzą przemyślaną i ułożoną według z góry założonego planu całość, co świadczy o wysokim poziomie warsztatu naukowego Autorki.

Metodologia badań doktorskich

Recenzowana rozprawa jest interesująca pod względem metodologicznym, ponieważ zawarty w niej wywód jest częściowo wynikiem zastosowania tradycyjnych metod badawczych stosowanych w naukach prawnych (formalno-dogmatycznej, historyczno-prawnej i komparatystycznej), a częściowo jest wynikiem analiz danych empirycznych. W swoich rozważaniach Autorka nie traci z pola widzenia skutków ekonomicznych przyjmowanych koncepcji interpretacyjnych.

Dobór i sposób zastosowania w recenzowanej rozprawie metod badawczych nie nasuwa zastrzeżeń. Dominuje adekwatna do tematu rozprawy metoda formalno-dogmatyczna. Metoda komparatystyczna została użyta do zaprezentowania nabycia praw przez zasiedzenie w systemach prawnych Austrii, Francji, Niemiec, Szwajcarii i Czech. Na szczególne docenienie zasługuje posłużenie się analizą danych empirycznych w celu poszukiwania dodatkowych argumentów uzasadniających przyjęte kierunki rozumowania i wykładni.

Kończąc ocenę metodologicznej strony recenzowanej rozprawy należy podkreślić, że jej Autorka nie zawsze w sposób w pełni transparentny uzasadniała swoje wnioski i rozstrzygnięcia interpretacyjne, przyjmując je jako swoje niekiedy bez szerszego niż prezentowane w orzecznictwie uzasadnienia (w szczególności s. 194.-201. recenzowanej rozprawy). W tym zakresie recenzowana rozprawa pozostawia pewien niedosyt zwłaszcza, że z uwagi na nadal toczącą się dyskusję istnieje zapotrzebowanie z jednej strony na podsumowanie argumentów powoływanych na poparcie każdej z linii interpretacyjnych, a z drugiej strony na nowe argumenty, które powinny być rozważone zwłaszcza po wyroku TK P 10/16.

Zalety rozprawy doktorskiej

Zaletą recenzowanej rozprawy doktorskiej jest zarówno temat zawartych w niej rozważań, jak i sposób jego opracowania.

Recenzowana rozprawa dotyczy aktualnego zagadnienia, którego doniosłość w ostatnim czasie znowu bardzo wzrosła. Odpowiada ona nie tylko na potrzebę monograficznego podsumowania bardzo różnych i rozbieżnych stanowisk prezentowanych w doktrynie i orzecznictwie dotyczących w szczególności nabycia przez zasiedzenie tytułu do korzystania z cudzych nieruchomości przez przedsiębiorców przesyłowych. Autorka uzupełniła bowiem prowadzoną od wielu lat dyskusję o opierającą się na danych empirycznych analizę pokazującą skalę problemów wiążących się z nabywaniem tytułów do korzystania z cudzych nieruchomości przez przedsiębiorców przesyłowych. Mimo że przeprowadzone w recenzowanej rozprawie analizy odnoszą się do danych empirycznych z postępowań sądowych z udziałem Tauron Dystrybucja S.A. z siedzibą w Krakowie Oddział w Bielsku-Białej, ich wyniki pozwalają na ustalenie kategorii spraw, które mogą trafić do sądów w wyniku zmian legislacyjnych czy zmian w wykładni obowiązujących przepisów prawa, oszacowanie ich liczby oraz skutków ekonomicznych zarówno z punktu widzenia przedsiębiorców przesyłowych, jak i właścicieli nieruchomości, na których znajdują się urządzenia przesyłowe. Przeprowadzone przez Autorkę badania empiryczne pokazują jakie dane i w jakim zakresie są na pewno dostępne dla badaczy posiadających dostęp do akt sądowych, a w konsekwencji jaki jest minimalny poziom korzyści poznawczych, które mogą być wynikiem przeprowadzenia analogicznych badań w innych rejonach Polski. Ze względu na różnice mogące dzielić inne rejony Polski oraz obszar objęty

badaniem przeprowadzonym przez Autorkę, należy zachować dużą ostrożność i powściągliwość w ekstrapolowaniu wyników badań zaprezentowanych w recenzowanej rozprawie. Potwierdza to potrzebę i celowość kontynuowania analogicznych badań z uwzględnieniem danych empirycznych innych podmiotów działających w innych rejonach Polski.

Autorka poddała kompleksowej i interesującej analizie problematykę nabycia przez zasiedzenie służebności, które mogą stanowić dla przedsiębiorców przesyłowych trwałe tytuły do korzystania z cudzych nieruchomości. Zawarte w recenzowanej rozprawie rozważania dotyczą zarówno materialnoprawnych aspektów tytułowego tematu (przesłanki i skutki nabycia służebności przez zasiedzenie), jak i procesowych. Istotny komponent rozważań o charakterze procesowym, a zwłaszcza odnoszących się do rodzajów dowodów dostępnych i przeprowadzanych w poszczególnych rodzajach spraw, powoduje że recenzowana rozprawa może być szczególnie przydatna i interesująca dla przedstawicieli różnych zawodów prawniczych.

Na docenienie zasługuje również to, że Autorka nie unika zagadnień szczególnie skomplikowanych, wątpliwych i trudnych takich jak na przykład problematyka służebności na gruntach oddanych w użytkowanie wieczyste. Również w takich kwestiach Autorka zajmuje własne i konsekwentne stanowisko. Autorka przyjmuje zasadniczo, że prawo i legitymacja w tym zakresie przysługuje właścicielowi nieruchomości obciążanej, a nie użytkownikowi wieczystemu (s. 136.-139. recenzowanej rozprawy).

Zaletą recenzowanej rozprawy jest również to, że zawarte w niej hipotezy i cele badawcze rzeczywiście wpływały na jej strukturę, zakres rozważań oraz treść wyводу. W zakończeniu Autorka weryfikuje hipotezy oraz odpowiada na postawione we wstępnych częściach rozprawy pytania.

Lektura recenzowanej rozprawy wskazuje na to, że jest ona przemyślana pod względem strukturalnym i niezwykle dopracowana pod względem redakcyjno-edytorskim. Wskazane poniżej usterki w tym zakresie są nieliczne, uwzględniając rozmiar rozprawy. Nie obniżają one bardzo wysokiej oceny jej edytorsko-redakcyjnej strony. Recenzowana rozprawa jest bardzo dobra w odbiorze. Wśród niewątpliwych zalet recenzowanej rozprawy należy wskazać sposób prowadzenia wyводу oraz formułowania wniosków odzwierciedlających poglądy Autorki. Bez trudu można oddzielić poglądy referowane od poglądów własnych Autorki. W konsekwencji, rozważania zawarte w recenzowanej rozprawie są konkluzywne. Autorka w sposób przejrzysty prezentuje też argumenty, które przemawiają za przyjmowanymi poglądami. Pewien niedosyt pozostawia momentami unikowy sposób potraktowania argumentów przemawiających za stanowiskami przeciwnymi.

Uwagi polemiczne i krytyczne

Jak właściwie każda oceniana praca w pewnych kwestiach recenzowana rozprawa i zawarte w niej stwierdzenia budzą wątpliwości i skłaniają do polemiki oraz postawienia pytań.

Tytułowe zagadnienie recenzowanej rozprawy jest niezwykle wymagające co najmniej z kilku powodów. Po pierwsze, z uwagi na pierwotny i wtórny niedostatek regulacji prawnej. Pierwotny niedostatek regulacji prawnej polegał na nadmiernie długo utrzymującym się braku wyraźnych podstaw prawnych umożliwiających przedsiębiorcom przesyłowym uzyskanie trwałego tytułu prawnego do korzystania z cudzych nieruchomości. Wtórny niedostatek regulacji, wynikł z braku odpowiednich przepisów międzyczasowych w ustawie wprowadzającej do k.c. przepisy o służebności przesyłu. Po drugie, z uwagi na rosnące napięcie pomiędzy interesami przedsiębiorców przesyłowych oraz właścicieli nieruchomości obejmujących urządzenia przesyłowe i będące tego pochodną rosnące zapotrzebowanie na prawne instrumenty odpowiedniego wyważenia ochrony i zabezpieczenia sprzecznych racji. Po trzecie, z uwagi na zamknięty katalog praw rzeczowych (*numerus clausus*). Po czwarte, z uwagi na rozbieżności w doktrynie i orzecznictwie odnośnie do tego, jak powinny być rozstrzygane zagadnienia ogólne i szczegółowe związane z tytułowym zagadnieniem. W szczególności z tych powodów rozważanie tytułowego zagadnienia nie powinno ograniczać się tylko do perspektywy prawa prywatnego, lecz powinno uwzględniać perspektywę konstytucyjną co najmniej w wyżej wskazanym już zakresie, a nawet filozoficznoprawną. Z uwagi na to, że u zarania problemów wiążących się z tytułowym zagadnieniem leżą bardzo głębokie i gwałtowne przekształcenia ustrojowe, prawne, gospodarcze i społeczne, które miały miejsce w Polsce na przełomie lat 80. i 90. XX w. możliwe i wskazane byłoby osadzenie tytułowego zagadnienia chociażby w różnych koncepcjach sprawiedliwości, które z perspektywy filozoficznoprawnej mogą służyć do wyznaczania granic wykładni obowiązujących przepisów czy możliwych do zastosowania rozwiązań legislacyjnych. Zaniechanie przez Autorkę osadzenia rozważań zawartych w recenzowanej rozprawie w nieco szerszym kontekście spowodował, że przyjmowanie określonych koncepcji interpretacyjnych nie zostało podparte nowymi, istotnymi argumentami, które nie były dotychczas powoływane. Tymczasem analizowanie tytułowej problematyki z uwzględnieniem dotychczas powoływanych argumentów głównie z zakresu prawa prywatnego nie doprowadziło do przesądzenia ani w wymiarze praktycznym, ani teoretycznym wyników toczącej się od wielu lat dyskusji.

Należy też wskazać, że Autorka trafnie identyfikuje źródło aktualnych problemów związanych z tytułowym zagadnieniem w szczególności w braku regulacji intertemporalnej w ustawie wprowadzającej do k.c. przepisy o służebności przesyłu. Brakuje jednak w recenzowanej rozprawie refleksji o charakterze *de lege ferenda*, czy w aktualnym stanie prawnym możliwa i

celowa byłaby interwencja legislacyjna, która przesądzałaby cały czas budzące wątpliwości kwestie w różny sposób rozstrzygane w orzecznictwie.

Poza wyżej wskazanymi zastrzeżeniami natury ogólnej recenzowana rozprawa nasuwa nieliczne zastrzeżenia natury szczegółowej.

Na s. 52.-53. recenzowanej rozprawy Autorka stwierdza, że „ostatnio judykatura odchodzi od tego poglądu, iż nie spełniało warunku posiadania samoistnego wykonywane przez Skarb Państwa posiadanie wówczas, gdy było sprawowane w ramach funkcji publicznych państwa, a więc w sferze imperium, a nie w ramach czynności prywatnoprawnych, czyli sfery dominum”, tymczasem odejście od tego stanowiska nastąpiło prawie 20 lat temu w uchwale pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 26.10.2007 r., III CZP 30/07¹.

W rozważaniach dotyczących dobrej i złej wiary, a zwłaszcza na s. 60.-61. recenzowanej rozprawy brakuje odwołań do klasycznych publikacji dotyczących tego zagadnienia jak chociażby tekstu K. Przybyłowskiego, *Dobra wiara w polskim prawie cywilnym (uwagi ogólne o pojęciu)*, Studia Cywilistyczne t. XV, Kraków 1970, czy B. Janiszewskiej, *Koncepcje dobrej wiary w przepisach prawa rzeczowego. Zasiedzenie nieruchomości, roszczenie o wykup gruntu*, Warszawa 2005.

W rozważaniach dotyczących zastosowań konstrukcji służebności na s. 65.-66. recenzowanej rozprawy brakuje odwołań do orzecznictwa i publikacji na temat „służebności gruntowej ogródka przydomowego”².

Na s. 69. recenzowanej rozprawy Autorka przyjmuje prezentowany w doktrynie pogląd o stosowaniu art. 64 k.c. jako regulacji trybu wykonywania prawa przewidzianego w art. 151 k.c., który budzi istotne wątpliwości i wymaga szerszego oraz głębszego uzasadnienia.

Wątpliwości zwłaszcza w świetle art. 245 § 2 k.c. budzi wyrażony na s. 76. recenzowanej rozprawy pogląd, że służebność gruntowa nie może być ustanowiona na czas oznaczony, z zastrzeżeniem terminu rozwiązującego. Jednym z argumentów, który miałby za tym przemawiać jest w ocenie Autorki to, że „przepisy prawa nie dopuszczają możliwości

¹ Por. E. Łętowska, M. Bednarek, *Ochrona własności – pewność prawa – konflikt między cywilistyczną tradycją a historycznymi rewindykacjami*, [w:] *Prawo w XXI wieku. 50 lat. Księga pamiątkowa 50-lecia Instytutu Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk*, red. W. Czapliński, Warszawa 2006, s. 499-517; K. Zawada, *Kwalifikacja władania nieruchomością bezprawnie przejętą przez państwo w okresie Polski Ludowej jako posiadania w kontekście stwierdzenia zasiedzenia* [w:] *Ius Civile Vigilantibus Scriptum Est. Księga jubileuszowa Profesora Adama Olejniczaka*, Warszawa 2022, s. 819-827.

² B. Janiszewska, *O „służebności gruntowej ogródka przydomowego” na nieruchomości wspólnej*, w: J. Gołaczyński, P. Machnikowski (red.), *Współczesne problemy prawa prywatnego. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Edwarda Gniewka*, Warszawa 2010, s. 221-233.

wypowiedzenia umowy ustanawiającej służebność”. Tymczasem to jest ogólna cecha umów ustanawiających ograniczone prawa rzeczowe. Z samego faktu, że określona umowa nie może być wypowiedziana, nie można wywodzić wniosku, że nie może ona być zawarta z zastrzeżeniem terminu rozwiązującego.

Na s. 125. recenzowanej rozprawy Autorka używa w sposób potoczny i nieprawidłowy pojęcia „bezpodstawnego wzbogacenia”, które ma w prawie prywatnym precyzyjnie ustalone znaczenie. Fakt, że postępowanie sądowe przedłuża się w wyniku działań jednej ze stron i wpływa to na wysokość należnego jej świadczenia, nie może *per se* powodować, że zasądzana i uzyskiwana korzyść majątkowa prowadzi do bezpodstawnego wzbogacenia w rozumieniu art. 405 k.c. Należałoby ewentualnie rozważyć, jaki wpływ na sytuację takiej strony miałoby stwierdzenie, że nadużyła ona prawa podmiotowego. Nie zostało to jednak zrobione przez Autorkę we wskazanym fragmencie.

Na s. 126.-127. recenzowanej rozprawy Autorka wskazuje, że przedsiębiorca przesyłowy nie powinien być zobowiązany do zapłaty za okres korzystania z nieruchomości bez tytułu prawnego, w którym toczy się postępowanie odwoławcze od korzystnego dla niego orzeczenia. Autorka nie uwzględnia jednak w swoich rozważaniach wpływu na ich kierunek i wynik konstytutywnego/deklaratywnego charakteru zaskarżanego orzeczenia i różnych konsekwencji prawomocności orzeczeń należących do jednej z tych dwóch kategorii. Jest to jeden z tych fragmentów recenzowanej rozprawy, w odniesieniu do których można rozważać zarzut braku obiektywizmu.

Na s. 131. i 136. recenzowanej rozprawy w rozważaniach dotyczących użytkowania wieczystego Autorka pisze o trwaniu umowy, czy wygasaniu umowy, chociaż uwagi te powinny się odnosić raczej do użytkowania wieczystego, jako prawa terminowego, a nie samej umowy o jego ustanowienie.

Wydaje się, że szerszego uzasadnienia naukowego wymaga zaprezentowany na s. 140.-150. recenzowanej rozprawy pogląd przyjmowany w orzecznictwie i doktrynie, zgodnie z którym możliwe jest nabycie służebności przesyłu przez zasiedzenie, jeśli termin zasiedzenia upływa po 3.8.2008 r. z uwzględnieniem okresu posiadania służebności w czasie, gdy przepisy o służebności przesyłu nie obowiązywały. Zagadnienie to wiąże się z bardzo trudnym pytaniem o naturę samego posiadania służebności, a mianowicie, czy posiadanie służebności jest możliwe w zakresie nieprzewidzianym przez przepisy prawa regulujące ich treść? To szczegółowe pytanie jest elementem znacznie szerszego zagadnienia, czy i jeśli tak to na ile posiadanie jest stanem faktycznym zdeterminowanym przez system prawny, a w szczególności przepisy określające treść praw podmiotowych, których wykonywanie wiąże się ze sprawowaniem władztwa faktycznego nad rzeczami. Czy też posiadanie może mieć miejsce

również w zakresie przez system prawny nieprzewidziany i może ono przybrać zakres odmienny od zakresu praw podmiotowych, których cieniem jest niekiedy określane w doktrynie?

Na s. 194. recenzowanej rozprawy szerszego rozpisania i uzasadnienia wymagałby pogląd, zgodnie z którym „zawarcie w okresie biegu terminu zasiedzenia służebności przesyłu między przedsiębiorcą przesyłowym, będącym właścicielem urządzenia przesyłowego umieszczonego na nieruchomości cudzej, a właścicielem nieruchomości umowy dzierżawy, najmu, użytkowania lub podobnej przerywa bieg terminu zasiedzenia służebności przesyłu.”. Wydaje się, że w takim przypadku mamy do czynienia z następczym brakiem (odpadnięciem) jednej z przesłanek nabycia służebności przez zasiedzenie, która uniemożliwia zarówno dalszy bieg terminu zasiedzenia, jak i doliczenie dotychczasowego okresu posiadania służebności po tym, jak dojdzie do wygaśnięcia tej umowy obligacyjnej. Nie mamy jednak do czynienia z przerwą *sensu stricto* w rozumieniu art. 123-124 k.c. w związku z art. 175 k.c.

Na s. 197.-198. recenzowanej rozprawy znajduje się budząca istotne wątpliwości wypowiedź, z której wynika, że możliwość dochodzenia roszczenia o wynagrodzenie za korzystanie z rzeczy w okresie poprzedzającym zasiedzenie przeczyłaby nieodpłatnemu charakterowi nabycia własności w ten sposób. Tymczasem roszczenie o wynagrodzenie za korzystanie z rzeczy w okresie poprzedzającym nabycie jej własności przez zasiedzenie nie może być utożsamione z roszczeniem o wynagrodzenie za nabycie własności rzeczy. W konsekwencji nieodpłatny charakter nabycia własności rzeczy przez zasiedzenie nie stanowi argumentu, który może przemawiać przeciwko dochodzeniu roszczenia o wynagrodzenie za korzystanie z rzeczy w okresie poprzedzającym jej nabycie przez zasiedzenie.

Na s. 260. recenzowanej rozprawy Autorka odwołuje się do nieobowiązującego od 1.3.2026 r. brzmienia art. 132 k.p.c. Z uwagi jednak na datę ukończenia prac nad rozprawą (2024 rok) nie można z tego powodu czynić zarzutu. Gdyby jednak Autorka przygotowywała na podstawie recenzowanej rozprawy publikację, to ten fragment wymaga aktualizacji.

Aspekty formalne i językowe rozprawy doktorskiej

Strona formalna i językowa recenzowanej rozprawy doktorskiej jest bardzo starannie dopracowana. Recenzowana rozprawa zawiera nieliczne usterki redakcyjne, które nie zmieniają ogólnej bardzo wysokiej oceny jej formalnej strony. Ze względu na to, że prawo jest zjawiskiem przede wszystkim językowym, w rozprawach doktorskich z zakresu nauk prawnych istotne znaczenie ma nie tylko treść, lecz również strona formalna. Z tego powodu wskazuję poniżej zauważone usterki redakcyjne i edytorskie, które mogą okazać się przydatne dla Autorki w przyszłości w pracach nad recenzowaną rozprawą ukierunkowanych na przygotowywanie jej do publikacji.

Na s. 11. w wierszu 3. od góry po nawiasie za skrótem OSD powinna być kropka, a słowo „zobowiązany” powinno być napisane dużą literą, na s. 11. w wierszu 12. od góry zamiast słowa „umiejscawiania” powinno być „umiejscawianie”, na s. 17. w wierszu 8. od dołu zamiast słowa „prawa” powinno być słowo „praw”, na s. 19. w wierszu 16. od dołu jest zbędne słowo „terminu” przed słowem „biegu”, na s. 45. w wierszu 7. od dołu wydaje się, że Autorce chodzi o podmiot dążący do uzyskania stwierdzenia nabycia własności przez zasiedzenie, a nie „podmiot chcący uzyskać prawo własności rzeczy w drodze zasiedzenia”, na s. 45. w wierszu 2. od dołu zamiast słowa „prawa” powinno być słowo „praw”, na s. 77. w wierszu 10. od dołu zamiast słowa „wykonywane” powinno być słowo „wykonywanie”, na s. 84. w wierszu 1. od góry po słowie „pojęcia” wyrażenie „wejścia w skład przedsiębiorstwa” powinno być ujęte w cudzysłów, na s. 121. w wierszach 6.-7. od góry po słowie „jak” pojęcia „pas budowy, pas technologiczny lub eksploatacyjny” powinny być ujęte w cudzysłów, na s. 142. w wierszu 8. od dołu po słowie „-letni” zamiast „okresu biegu terminu” powinien być „termin”, na s. 147. w wierszu 17. od góry zamiast „służebność” powinno być „służebności”, na s. 147. w śródtytule jedynka powinna być indeksowana do góry, na s. 174. w wierszu 12. od góry po przypisie 532. jest zbędna kropka, na s. 182. w wierszu 9. od dołu zamiast słowa „służebność” powinno być słowo „służebności”, na s. 185. w wierszu 6. od dołu zamiast słowa „żądania” powinno być „żądanie”, na s. 212. w wierszu 12. od dołu pomiędzy słowami „*iudex*” i „*ultra*” brakuje spacji, na s. 212. w wierszu 7. od dołu zamiast „ar.” powinno być „art.”, na s. 245. w wierszu 6. od dołu po słowie „będzie” brakuje „w”, na s. 255. w wierszu 2. od góry zamiast słowa „działanie” powinno być „działania”, na s. 255. w wierszu 15. od góry zamiast słowa „posadowicie” powinno być „posadowienie”, na s. 259. w wierszu 3. od dołu zamiast „art. 504¹ k.c.” powinno być „art. 305² k.c.”, na s. 262. w wierszu 7. od dołu zamiast słowa „energetycznej” powinno być „energetyczne”, na s. 263. w wierszu 20. od góry zamiast słowa „komparacji” powinno być „komparycji”, na s. 268. w wierszu 16. od dołu zamiast słowa „położnego” powinno być „położonego”, na s. 270. w wierszu 13. od dołu zamiast słowa „postawił” powinno być „podniósł”, na s. 293. w wierszu 5. od góry po zaimku „się” brakuje „w”, na s. 294. w wierszu 7. od dołu jest zbędne „w”, a w wierszu 3. od dołu jest zbędne „z”.

Przy oznaczaniu wierszy uwzględniałem wiersze tytułów i pominąłem przypisy.

Poza wskazanymi zastrzeżeniami redakcyjnymi rozprawa została napisana w sposób wysoce komunikatywny. Językowa warstwa recenzowanej rozprawy pozwala stwierdzić, że jej Autorka bardzo dobrze stosuje terminologię prawniczą.

Przypisy stanowiące istotny element formalny prac naukowych zostały przygotowane bardzo starannie i konsekwentnie. Autorka prawidłowo powołuje w przypisach publikacje oraz orzecznictwo.

Istotną zaletą recenzowanej rozprawy jest brak trudności w ustaleniu poglądu Autorki w kwestiach istotnych z punktu tematu rozważań. Recenzowana rozprawa zawiera podsumowania częściowe rozważań zawartych w poszczególnych rozdziałach, w których Autorka zamieszcza swoje własne poglądy w najistotniejszych kwestiach zwłaszcza stanowiących zagadnienia wstępne, punkty wyjścia dla dalszych rozważań.

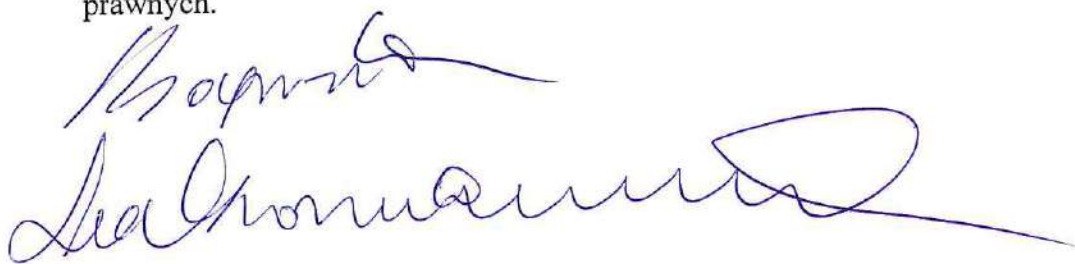
Bibliografia

Bibliografia nie budzi zastrzeżeń merytorycznych ani formalnych. Autorka uwzględniła relewantną literaturę polską dotyczącą poruszanych zagadnień ogłoszoną do 2024 r., w którym ukończono prace nad rozprawą z zastrzeżeniem brakujących pozycji wskazanych powyżej.

Wskazana w bibliografii literatura oraz orzecznictwo zostały umiejętnie i trafnie wykorzystane w przypisach. Recenzowana rozprawa zawiera ponad 700 przypisów zawierających odwołania do reprezentatywnej, bogatej i różnorodnej literatury przedmiotu oraz orzecznictwa, co czyni ją należycie udokumentowaną.

Konkluzja

W świetle powyższej analizy i oceny recenzowanej rozprawy doktorskiej Pani mgr Marii Maszczyk-Andury przeprowadzonej z punktu widzenia przewidzianych prawem kryteriów, których spełnienie warunkuje możliwość uzyskania stopnia naukowego doktora stwierdzam, że **spełnia ona** wymagania stawiane w art. 187 ust. 1-3 Ustawy i może stanowić podstawę dalszych czynności w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora w dyscyplinie nauk prawnych.

dr hab. Bogusław Lackoroński